

MICHAEL JOSEPH QUIN

Gőzhajóutazás a Dunán

(Találkozás Széchenyi Istvánnal)

Körülbelül délután három óraker, vonakodva bár, de búcsút kellett vennünk a Dunának ettől a csodálatos szakaszától, s a láthatáron föltűnt Orsova. Takaros fehér házai, temploma s a templomtorony rendkívül jól mutatnak a távolban. Számos szerb halászhajó horgonyzott a túlsó parton. Orsován partra szállván Popovicz úr, a Dunai Gőzhajózási Társaság képviselője és még négy vagy öt más férfi várt bennünket. Közöttük, a személye iránt tanúsított tisztelet alapján szinte azonnal felismertem Széchenyi grófot Kiváló angolsággal, nagyon kedvesen érdeklődött utazási körülményeink felől, s kifejezte aggodalmát, hogy az út bizonyára sok kellemetlenséggel járt. Őszintén válaszoltam, hogy egyáltalán nem találtam kellemetlennek. Habár eredeti terveinkhez képest valóban le voltunk maradva, a vállalkozás szokatlanságánál fogva valójában sokkal több nehézségre számítottam, mint amennyi végül is közbejött. A grófot nagyon megörvendeztette, hogy tekintetbe vettem a vállalkozás újszerűségéből fakadó nehézségeket, szavamat vette, hogy a következő napon két óraker vele ebédelek, s azt ígérte, hogy utána a kocsiján elvisz Gladovára¹, ahol a gőzhajó várakozik. Hozzátette, hogy ő Ruszcsukba (Rutschuk)² szándékozik menni, s örömmel venné, ha elkísérném. Mivel a gróf és barátai Miloş herceg³, Szerbia hercegének az üdvözlésére, akit estére vártak, át akartak kelni a Dunán a szemben lévő faluba (szintén Orsovának nevezik), Széchenyi utasította az inasát, aki beszélt angolul, hogy kísérfen a fogadóba, s gondoskodjék róla, hogy ellátásom megfelelő legyen.

Könnyen elképzeltetik, hogy ez a figyelmesség, amelyben olyan ember részesített, akivel addig soha nem találkoztam, mekkora hatással volt rám, már csak azért is, mert a gróf őszinte és szívélyes beszédét még vonzóbbá tette modorának tökéletes egyszerűsége, mely rögtön elárulta nagyvilági voltát. A szállás, ahová az inas kísért, igen megfelelő volt. Jól megebédeltem, szárnyast pörköltten elkészítve, ami úgy látszik, az itteniek egyik kedvenc eledele, s habár szobám külseje és bútorzata meglehetősen ösdi volt, ágyamat kifogástalannak találtam.

Másnap (október 2-án) kora reggel a gróf hozzám küldetett azzal a hírrel, hogy a kocsik és a gőzhajó rakománya – a szállítmánynak az a része, melynek rendeltési helye a Duna alsó szakaszának városai – még nem érkezett meg Moldovából,⁴ s ezért a következő napig nem indulhatunk el Orsováról. Maradt így tehát elég szabadidőm, hogy szemrevételezhessem új „birodalmamat”. Földszinti, dísztelen, fehérre meszelt falú szobámnak egyetlen, tágas hátsóudvarra néző ablaka nem dicsekedhetett sem függönnyel, sem rolóval vagy redőnnyel. A padló lazán egymáshoz illesztett fenyődeszkából készült, s nem szolgált díszül semmilyen szőnyeg sem. Egy igen régi, pókhálós tükör divatjamúlt ferde helyzetbe állítva lógott két színes nyomat között. Az egyik Júnót ábrázolta szekerén, amelyet hattyúk húztak, s a távolban szivárvány látszott, a másik Cybelét,⁵ akinek a kocsija elé egy oroszlán és egy leopárd volt befogva. A kerekeknél nyúl, patkány és egér ugrándozott, a kocsi hátsó részénél pedig teve bámulta a csillagokat. Ófensége éppen egy piramishoz készült hajtatni. A berendezést régimódi német kályha, széles, négyszögletes fenyőasztal, három bőrpárnázott szék, amelyek hátát vastag sodronykötél fogta össze, durván megmunkált négyszögletes mosdóállvány, amire mosdótálnak egy tepsit állítottak, tette teljessé. Az ajtó minden irányban elég nagy volt ahhoz, hogy egy ló beférhessen rajta, s a deszkái annyira ellenállónak mutatkoztak bármiféle egyesülés iránt, hogy a napfény mindenhol besütött közöttük.

Meleg vizet kértem a borotválkozáshoz. A pincér *lapos tányérban* hozta! Nem tudtam megállni a nevetést ennek a rendkívüli újításnak a láttán, mire hozott egy kanát. Végül kiegyeztünk egy vizespohárban, ami a gőzhajón uralkodó állapotokhoz képest előrehaladásnak nevezhető, ott ugyanis sohasem sikerült teáskannán kívül más edényben meleg vízhez jutnom. Egy másik, megnevezhetetlen edénynek is meglehetősen szűkében lehetnek azon a vidéken. Az egyetlen, amivel a gőzhajó büszkélkedhetett, savanyúságtartónak használták!

Ez eszembe juttatott egy anekdotát, amit a gróf a lehető legnagyobb derűtséget kíválva szokott elmesélni, mint a barbárság bizonyítékát, melytől hazája még nem mentes. Egy idős hölgy, a gróf egyik barátnéja, porcelán ajándékot kapott Angliából, amely a csészék, csészealjok, tányérok, tálak és minden elképzelhető porcelántárgy mellett egy bidét is tartalmazott. Mikor az utóbbi tárgyat szemügyre vették, a hölgy háztartásának egyetlen tagja sem tudta kitalálni, milyen célt szolgál, mivel azonban csinos darab volt, eltökélték, hogy nem hajítják ki. Egy napon, magyar szokás szerint, a jó asszony igen népes társaságot hívott meg ebédre, ahová a gróf és más külföldet járt nemesember is hivatalos volt. A szokásos fogások mellett az étrendben malacpecsenye is szerepelt, amit a társaság civilizált tagjainak legnagyobb multságára a bidében szolgáltak föl!

Miután megreggeliztem – kávé és rendkívül ízletes szőlőt –, Orsova tájainak felfedezésére indultam. Első utam a sors akaratóból egyenesen a piacra vezetett, ahol egy magas fallal elválasztott pajtában magyar és szerb kereskedők üzleteltek, de a karanténtörvény⁶ előírásai szerint közvetlenül nem érintkezhetek egymással. Minden egyes pénzdarabot, amelyik a bal oldalról került át, csipesszel fogtak meg és ecettel teli csészébe mártottak, mielőtt magyar zsebekbe vándorolt volna. Elhagytam a piacot. Távozásomat az őr látszólag nem vette észre, de körülbelül ötszáz yardot tehettem meg a Duna-part mentén, amikor egy kováspuskával és szuronnal felfegyverzett őr, aki utánam küldtek, utolért. Feltételezve, nem tudom, miért, hogy a szerb oldalhoz tartozom, visszaparancsolt, de akkora távolságot tartva tőlem – zsákmányától –, amekkora csak lehetséges volt. Odamentem hozzá, hogy megtudjam, mi okon zavarja meg barangolásomat, de félreérthetetlenül a szuronyára mutatott, ami csak fokozta döbbenetemet. Az órszobára visszatérve, barátom egy társa segítségével igyekezett megértetni velem, hogy vissza kell térnem a szerbekhez, amikor is egy zsidó, aki véletlenül ott volt a piacon, felvilágosította őket tévedésükről, és visszanyertem szabadságomat. Ha elértek volna a céljukat, s átléptették volna velem a karanténhatárt, baklövésük miatt tíz napot az orsovai Lazarettóban⁷ kellett volna töltenem ahhoz, hogy folytathassam az utam.

Kettőkor a grófnál ebédeltem. Egy összetákolt kapu nyílt az udvarra, ahonnét egy lépcsőfölgjáró, azaz inkább egy széles állólétra vezetett a tornácra. Onnét az előkelően berendezett lakosztályba jutottam. A gróf szalonjának asztalán örömmel ismerem föl az *Edinburgh*-t, a *Quarterly Review*-t⁸, többet az évkönyveink közül és más angol és francia folyóiratokat is. A grófon kívül egy tekintélyes vagyonnal rendelkező magyar főúr is jelen volt, aki a gróf legtöbb nézetét osztotta a magyar civilizációval illetően. Részt vett még az ebéden Popovicz úr is, és egy Tasner nevű jó eszű fiatal pesti ügyvéd,⁹ aki Széchenyi titkáráként kísérte el a gróft. Az ebéd kiváló volt: leves cérnemelttel, főtt hús, zöldses élesztő, marharagu, sült szárnyas és puding, majd desszertként édes sütemény és szőlő. Az ital pezsgő volt és a szokásos fehérbor, de a legjobb, amit Magyarországon addig ittam. A beszélgetés hamarosan a gróf vállalkozására terelődött. Úgy látszik, minden energiáját erre összpontosította.

Amennyire meg tudtam érteni, a Duna egész bal partja mentén kiépített, járművek által is járható út létrehozásán fáradozik, s a zuhatagos és sziklás részeket, me-

lyek nyáron és ősszel ki vannak téve a kiszáradás veszélyének, csatornák segítségével akarja kiküszöbölni. Ezek nagy költséggel járó munkálatok, melyeket nem fedezhetnek kizárólag a Dunai Gőzhajózási Társaság bevételei. Ennek tudatában az osztrák kormány a rá oly kevéssé jellemző hazafiasságtól áthatva ebben az esetben magára vállalta az összes költséget, sőt mi több, az illendőség szabályainak eleget téve Széchenyi grófot nevezte ki a munkálatok felügyelőjének s bízta meg a tőke kezelésével, aki elszámolással egyenesen a császárnak tartozik. A megegyezés szerint, ha a bevétel egy bizonyos összeg alatt maradna, akkor a különbséget az osztrák kormány biztosítja a társaságnak, de egy idő óta a bevétel meghaladja a kiadást, így a továbbiakban a kormánynak valószínűleg nem okoz majd gondot.

A vállalkozást a gróf kezdeményezte, akit már kora ifjúságától fogva (most körülbelül negyvennégy éves) az a gondolat foglalkoztatja, hogy mekkora előnyhöz jutna Magyarország azáltal, ha gőzhajóval lehajózhatnának a Fekete-tengerig. Az angol tőkészerzési módszer szerint kis összegű részvényeket bocsátott ki Pozsonyban. Az előfizetők listáján főurak, az országgyűlés alsó táblájának tagjai, bankárok és kereskedők neve szerepel. Ezt a listát ide is magával hozta. Néhány köztisztelőnek örvendő úr itt is csatlakozott, s így végre hozzáfoghatott a gőzhajózás tervének valóra váltásához. Miután elrendelte, hogy a három hajóba építendő motorokat Birminghamból Triesztbe küldjék, ott megépíttette a hajókat, majd egy beadványt nyújtott be az országgyűléshez az előfizetők nevében, s a vállalkozás jóváhagyását kérte. Ez volt az első eset, amikor azért hívták össze az országgyűlést, hogy egy, Magyarország nemzeti karakterétől oly távol álló ügyet tárgyaljon, s így a dolognak természetesen komoly politikai és kereskedelmi vetülete is volt. Ha az országgyűlés elvállalja a védnökséget, olyan népszerűségre és függetlenségtudatra tesz szert, ami más, a magyar nemzet újraalapítását elősegítő cselekedetekhez vezethet. Metternich herceg azonnal hívatta Széchenyi grófot – akinek a fivére a herceg feleségének egyik testvérét vette feleségül¹⁰ –, és magyarázatot követelt az áruló magatartásért. A gróf válasza egyszerű és egyértelmű volt. „Ha nem óhajtja, hogy a diéta átvegye a kezdeményezést, vegyék át Önök, mivel a Duna semmiképp sem lehet meg sokáig gőzhajózás nélkül.” A célzást megértették, a petíciót elfogadták, s a gróf terveit nemcsak hogy méltányolták, hanem tovább is fejlesztették, s kivitelezésével őt magát bízták meg. Ma a gróf az országgyűlés ellenzéki pártjának első számú vezetője, de gondoskodott róla, hogy megértesse, e hivatal elvállalása mellett Magyarország boldogulása érdekében a továbbiakban is fönntartja magának azt a jogot, hogy szabadon követhesse politikai elgondolásait.

A kávé után felkeltünk az asztaltól, és a gróffal a Lazarettóhoz mentünk. A vesztegzárasok tiszta, tágas épülete körülbelül egy mérföld távolságra fekszik Orsovától. Mivel a gróf Bukarestbe tartott és így Havasalföldről visszafelé karanténba kellett vonulnia, kíváncsi volt rá, hová fog kerülni. Minden a legnagyobb rendben volt: az épület tiszta, fekvése is kellemes. Egészségügyi felügyelőjének a felesége az egyik legszebb nő, akit életemben láttam. Az ablaknál üldögélt, egyedül és olyan szomorúan, mintha fogoly lenne. És tényleg, mi más is lehetne ebben a minden társaságtól elzárt magányban? Sápadt volt és lehangolt, szívszorító hangon beszélt, s bár felélénkült, míg az ablakszárnynál elbeszélgettünk, a fekete szeme alatt húzódó túlságosan mély árkok arról tanúskodtak, hogy egészségét már aláasta a tüdőbaj. Nagyon jól beszélt franciául, s a gróf szerint intelligens és művelt nő volt, akinek ez az elhanyagolt hely felemésztette egészségét.

Orsovai tartózkodásom alatt volt szerencsém három vagy négy Pestre tartó magyar nemessel megismerkednem, akiktől megtudtam, mennyire eltérő véleményt vallanak (Magyarországon) a nép iskoláztatását illetően. Mivel az országban még mindig feudalizmus van és szükségszerűen lesz is egy darabig, ha a nép iskolázott lenne, felis-

merné, milyen körülmények közt él, s valószínűleg hirtelen és véres forradalom útján próbálná biztosítani a jogait. Azt nem ellenzik, hogy a népet iskoláztassák, ha már a megfelelő alkalmassági szintet elérik, s ha már más szempontból is sikerül a nemességnek a haladást biztosítani. De először a nemeseket kellene kiművelni, elsajátíttatni velük a liberális szemléletmódot, s az ő közreműködésükkel kell az egész ország javát szolgáló fokozatos és most már kockázatmentes változtatásokat végrehajtani.

Ezenfelül a reformerek türelmetlenül várják, hogy biztosítsák azoknak az embereknek a jogait, akik vásárlás útján szereznek vagyont. A jelenlegi törvények szerint, azaz inkább a törvények hiányában, ha valaki megvesz egy birtokot és mondjuk húsz évig birtokolja, akkor is jelentkezhethet egy másik személy egy régi pergamendarabban, és állíthatja, hogy neki több joga van a birtokhoz, mint a vásárlójának. A pereskedés azonnal elkezdődik – a per évekig húzódik a bíróság előtt –, és mire a tulajdonjogról ítélet születik, addigra valószínűleg mindkét peres fél kétszer annyit költ a perre, mint amennyit maga a birtok ér. Azután, ha egy birtok eladásra kerül, a szomszédnak elővételi joga van rá. Ha valaki más veszi meg, és harminc, de akár negyven év múlva mégis kiderül, hogy annak idején a szomszéd értesítésekor a legkisebb szabálytalanság is történt, az elővételi jog újra életbe lép, és a szomszéd megveheti a földet, az összes azóta befektetett tőkét nem számítva, az eredeti árért. Magyarország sérelmei közt ez a tulajdonjogi bizonytalanság az egyik legfájdalmasabb.

A nemesi rendek tagjainak számát szintén korlátozni kell. Jelenleg a nemesek osztályai túl népesek és napról napra népesebbé válnak. Ugyanis, ha egy nemesnek ötven fia van, mindannyian éppen olyan rangú nemesek, mint az apjuk. Néhány magasabb rangú, azaz főnemes család *prescriptio* útján *majorátusokat* hozott létre. Némely családnak három vagy négy ilyen birtoka is van, melyet egy-egy fiára ruházott át, és ezzel a rendszerrel fenn tudják tartani korábbi rangjukat és befolyásukat. Általában azonban a másodrangú vagy az osztály alsó rétegéhez tartozó nemesek birtokát halálukkor összes fiaik között osztják föl, s ennek következtében tömegével élnek itt az elszegényedett nemesek, akik szó szerint elárasztják az országot. A rangoknak egyenlő, megkülönböztetés nélküli átöröklése és a vagyon folytonos felosztása, ha idejében nem korrigálják, a társadalom egész felépítését megbonthatja, vagy inkább megakadályozza, hogy ez a felépítmény valaha is biztos alapokon állhasson. Ez a két kór sürgős gyógyításra vár.

Egy másik komoly sérelem az, hogy a törvények és a bírósági eljárás nyelve a latin, mely akadályozza a magyaroknak, ennek a gazdag és kifejező nyelvnek kívánatos tökéletesedését. Néhány éve a diétán még mindenki latinul beszélt. Széchenyi gróf volt az első, aki szavait magyarul intézte az országgyűléshez, s azóta az alaposabb nyelvismerettel bíró főnemesek közül sokan követik példáját.

Magyarország kétségtelenül komoly kereskedelmi előnyre fog szert tenni a dunai gőzhajózás által; s bár a felvilágosult emberek nem közömbösek az előbbi iránt sem, a gőzhajózástól mégis elsősorban azt várják, hogy európai szintre emeli az országot. Ha az emberek sokrétűbb kapcsolatba kerülnek idegen népekkel, természetes versengés alakul ki köztük, s késztetést éreznek majd, hogy fejlesszék az úthálózatot, hogy hidakat építsenek, csatornákat ássanak, bővítsék városaikat, kialakítsák házaik és középületeik stílusát, s hogy civilizálják életmódjukat.

Ezek tehát az okos és mindent szem előtt tartó reformerek nézetei, akik félretéve előítéleteket és érdekellentéteket, szavaikkal az értelemre és nem a szenvedélyekre apellálva, közös tervek alapján munkálkodnak, inkább a jövő, mint a jelen számára. Megakadályozni mindent, ami túl gyors változáshoz, s így vérontáshoz vezetne, s lassú, de biztos reformok során felkészíteni az emberi elmét a racionális szabadság áldásának elfogadására – ezek politikájuk vezérlő elvei. Az osztrák kormány tisztán látja ezt,

s habár Metternich herceg tart a reformerektől, nincs senki a birodalomban, kiket náluk jobban tisztelne. Az ilyen emberekre a kormány hiába féltékeny: mindüket saját *végzete* vezérli.

Mivel a reformerek a legtöbb európai ország intézményrendszerét jól ismerik – s itt elsősorban Angliáról van szó, amit szinte a bálványozásig imádnak –, tisztán látják és keseregnek Magyarország állapotának tökéletlenségei miatt, melyek gátolják civilizálódását; egyidejűleg arról is meg vannak győződve, hogy ha hatékony és maradandó eredményekre törekszenek, az ilyen alapvető változásokhoz idő kell. Teljesen tisztában vannak honfitársaik jellemvonásaival: tudatlanságukkal és előítéleteikkel, és sohasem mulasztják el megfeddni őket értük, ha azt személyes sértést nem okozva, de valóban eredményesen tehetik. Türelmesen meghallgatnak minden ellenvéleményt, bárkitől származzon is; fontolóra veszik, magukévá teszik, ami helyes belőle, és a későbbiekben hasznát veszik. Ha egy akadály ma legyőzhetetlennek bizonyul, megelégszenek vele, hogy kivárvák, amíg a helyzet tovább érik, s kedvezőbb körülmények között tárgyalhatják azt újra. Számos befolyásos főnemes osztja a fenti nézeteket; feltétlenül ragaszkodnak néhány fontos reformhoz, de addig nem kísérik meg keresztülvitelüket, míg Magyarország érettebbé nem válik.

Ugyanakkor ezen alapvető reformokon kívül az összes többi *kiegészítő reform* megvalósulófélben van. Például, a londoni minta szerint klubot alapítottak Pesten; ennek tagja minden főnemes, valamint az alsótábla képviselőinek, s azoknak a többsége, akiket jelentősebb neméseknek nevezhetnénk. Rendszeresen összegyűlnek a klubban, amit Nemzeti Kaszinónak hívnak, s ahol a különböző csoportok nyíltan vitatják meg politikai nézeteiket. Maga a jelző – „nemzeti” – tartalmának meghatározása is a viták egyik tárgya. Az olvasóteremben megtalálhatók az angol, német és francia folyóiratok, képes- és napilapok, továbbá minden rendű és rangú népszerű kiadvány is. Előadásokat hallgatnak a tudományokról és a szépművészetekről; hozzáfogtak tehát, hogy európaivá tegyék elméjüket. A klub megalapítása után természetesen hamarosan fölfigyelt rá Metternich herceg is, s nem kis ijedelmet érzett, amikor fölismerte törekvéseit. Széchenyi gróftól magyarázatot követelt a klub szándékait illetően, s meghallva azokat úgy döntött, hogy a Kaszinó felügyelete elengedhetetlen. „Ha felügyelet alá kívánja vonni – felelte a gróf –, annak egyetlen módja, ha befizeti a megfelelő tagsági díjat, s Ön is belép. Akkor Önnek is lesz szavazati joga, s személyes befolyása kétségkívül megteszi a maga hatását.” A herceg értett a szóból és belépett a klubba, amely jelenleg nagyszerűen működik.

Egy másik *kiegészítő terv*, amely oly annyira jellemzi csodálatra méltó bölcsességüket és előrelátásukat, de egyúttal a magyar nemesség előítéleteit is, amely ellen föllépnek: a Pestet Budával összekötő híd megépítése, amelyről már az előzőekben beszámoltam.¹¹ A dunai gőzhajózás szintén a civilizáció elősegítője, mivel igaznak tarthatjuk azt a megállapítást, hogy manapság a gőz és a civilizáció szinte felcserélhető kifejezések. Ahol az egyik megvan, a másik sem maradhat el soká. Pesten egy napilapot is kiadnak,¹² és azt is magyar nyelven – óriási jelentőségű dolog, ami igen komoly következményeket vonhat maga után, mivel nincs cenzúratörvény Magyarországon, és valószínűtlen, hogy a diéta bármilyen erre vonatkozó javaslatot szentesítene. Ezenkívül egy akadémia is van Pesten, valami olyasféle, mint a franciáké. Negyedévenként megjelenő folyóiratában megjelenteti az ott elhangzott előadásokat és dolgozatokat.¹³ Ebben a folyóiratban és az újságban gyakran írnak a reformerek, általában azzal a céllal, hogy eloszlassák a nemzeti előítéleteket, és hogy az olvasó agyába véssenek valamely, a törvényhozást érintő üdvös elvet. A cikkek alá saját nevüket írják, mivel el vannak szánva rá, hogy a teljes nyilvánosság előtt, s kizárólag a törvény adta lehetőségekkel élve – melyeket igen jól ismernek – valósítsák meg terveiket.

Széchenyi gróf maga, két alapos és hasznos könyvet írt. Az egyiket a hitelről, az elidegeníthetetlen birtokrendszer megszüntetése érdekében, arra az esetre vonatkozóan, ha egy élethossziglan a birtokát elidegeníthetetlenül birtokló tulajdonos arra kölcsönt vesz föl. Ilyen esetben, állítja az író, ha a kölcsönt a jelzálogadós nem fizeti vissza életében, a hitelezőnek meg kell engedni, hogy eladhasson annyit a birtokból, amennyi fedezi a kölcsön összegét.¹⁴ A jelenlegi rendszer nagy kárt okoz Magyarországnak, mivel a nemesek feudális hatalma olyan óriási, hogy a legmeggondolatlanabbul vehetnek föl pénzkölcsönöket; s mivel érdekükben áll, hogy azt életükben ne fizessék vissza, a hitelezőt gyakran megkárosítják. Ha az egész birtok ki lenne téve annak [hogy a hitelező behajthassa jogos követelésé, a fiatal leszármazottaknak érdekében állna a mai Magyarország legtöbb nemesi családjára oly jellemző felelőtlen tékozlás megfékezése, s kellő időben megtanulnák megbecsülni a gazdaságosságot, ami nélkül sohasem válhatnak igazán önállóakká. A gróf második könyve vegyesebb karakterű¹⁵ – a Magyarország fejlődéséhez szükséges reformokat tárgyalja; célja az intézmények fejlesztése, utak, hidak és csatornák építése. Gondos felmérés alapján kimutatja, hogy az ország belső területe bővelkedik természeti javakban, s csak a határokkal való összeköttetést kell biztosítani ahhoz, hogy arannyá váljanak.

Az egyik könyv napvilágra jutásának módját érdemes megemlíteni. Óvatosságból, noha tisztában volt azzal, hogy Magyarországon nincs *törvényes* cenzúra, a gróf az osztrák kormány által kinevezett cenzor elé terjesztette munkáját. A cenzor először engedélyezte a kiadását, de mialatt a könyv a nyomdában volt, sőt már a tizenegyedik ívet is kinyomták, rendeletben állították le a további munkálatokat. Valahogyan a már kinyomott részek és a kézirat vége eljutottak Lipcsébe [Leipsich], majd onnét takaros könyv formájában Pestre. Már ezer kötetet el is adtak belőle, amikor az a kormány tudomására jutott. A megjelenést megelőzően a gróf hiába kért magyarázatot, miért vonták vissza az engedélyt; amikor azonban a könyvet nem lehetett már elhallgatni, mentegetődzés mentegetődzést követett éppen annak a hatóságnak a részéről, melynek ostoba melléfogása késleltette a könyv megjelenését! Vizsgálat indult az illető hivatalnok ellen, aki a rendeletet kiadta, de ilyen hivatalnok nem létezett, sőt ilyen rendelet sem létezett, s így a könyv betiltásának rejtélyét éppen olyan nehéz megfejteni, mint amilyen nehéz volt azt megjelentetni.

Egy másik magyar főnemes igen jó értekezést írt és kinyomtatott Pesten a reformok megvalósítása érdekében.¹⁶ A könyvet azonban csak Bukarestben lehetett megvásárolni, ahonnan mintha láthatatlan szelek szárnyán, de mindenhova eljutott, ahol megrendelték. Ezek az események annak a ténynek a leszögezéséhez vezettek, hogy Magyarországon nincs a cenzúráat engedélyező *törvény*, s ennek a tudásban elért előrehaladásnak az első következménye egy újság megalapítása lett. Ezt kétségkívül újabb és újabb újságok fogják követni, s mivel Pesten van egy angol papírgyár¹⁷ és egy, a legkorszerűbb eljárás szerint működő betüöntöde, a sajtó, ha eljön az ideje, csodákat fog művelni azon a tájékon.

Ha a diétát rá lehetne venni, hogy magára vállalja a dunai hajózás fejlesztésének költségeit, az lényegében fölrne egy függetlenségi nyilatkozattal. Nem kételkedem benne, hogy ehhez hamarosan hozzá is járulnak, s nincs messze az a nap, amikor Magyarország és Ausztria trónja különválnak. Jelenleg Magyarországon nem idegenkednek tőle, hogy a császári családból válasszanak királyt, de Pestre kell költöznie és az ősi alkotmány törvényei szerint kell uralkodnia, melyen csak nagyon keveset kell változtatni ahhoz, hogy rendelkezései a társadalom modern követelményeinek megfeleljenek.

Széchenyi gróf volt olyan előzékeny, hogy lefordította nekem néhány, a pesti újságban megjelent cikkét, melyekben a honfitársaira oly igen jellemző szibaritizmust orosozza. Általában véve olyanok, mint a németek: szeretik az étkezés örömeit és

szerfölött lusták. Széchenyi stílusa csípős és szellemes, minden tudálékosságtól mentes, és jószándékkal teli intéseinek baráti, sőt atyai tónusa bizonyítja, hogy eme kiváló férfiú milyen mélyen a szíven viseli szülőhazájának boldogulását. Cselekedeteit sohasem személyes ambíció mozgatja, s tettei mögött kizárólag a hazája iránt érzett forró, mondhatni romantikus vonzalom áll. Úgy szereti Magyarországot, ahogyan egy fiatal-ember szereti szíve első választottját. S csakugyan, hazáját „feleségének” becézi, s lakóit saját gyermekeinek tartja. Teljesen tudatában van annak, hogy a népek sohasem okulnak a történelemből, s hogy [tapasztalataikat] saját maguknak kell megpróbáltatásaik árán megszerezniük. Ugyanakkor fáradhatatlanul munkálkodik, hogy írásai segítségével megossa honfitársaival utazásai során szerzett tapasztalatainak bőséges kincstárát. Erre egy készülő tanulmány formájában sok gondot fordít.

A gróf, mint már említettem, élete virágkorában van, de sajnálattal kell megállapítanom, hogy egészségi állapota néha ingadozó, s őszintén remélem, hogy nem ásta alá a megmagyarázhatatlan eredetű emésztőrendszeri zavar. Ha nem jelentkezik ez a periodikusan visszatérő betegség, a gróf energikus, erős testű, aktív, fáradhatatlan földesúr; nagyon szereti a vidéki sportot, kiváló vadász és nagyszerű lovas. Közepes termetű, katonás kiállítású, arca rendkívül vonzó és intelligens. Viselkedése a tökéletesen jó nevelésben részesült gentlemané: tényleg, ha nem érződne beszédében egy kis külföldi akcentus, könnyen azt hihetném, hogy honfitársam, egy azok közül, akik tehetség és tudás s magas születés folytán az alsóházban nagy tekintélynek örvendenek.

A magyar nyelvvel kapcsolatban megjegyezte, hogy véleménye szerint az török eredetű. Idegeneknek rendkívül nehezen megtanulható nyelv, ugyanakkor különösen alkalmas emelkedett eszmék, éppúgy, mint a társadalom köznapi gondolatvilágának kifejezésére. Írásainak tónusa – mindig magyarul ír – meghatározó a többiekére nézve is. Ez a születése és vagyona által neki jutott magas társadalmi pozíciójából, valamint abból következik, hogy ő a legnépszerűbb ember a királyságban. Megmutatott nekem egy nagyon szépen díszített évkönyvet és néhány más, Pesten nyomott könyvet, ezek tipográfiáját a világon sehol sem múlják felül.

Honfitársai szibaritizmusáról szóló megjegyzései arra készítettek, hogy szálláshelyemre visszatérve ide másoljam az alábbi latin nyelvű, szüretéről szóló verset, amelyet a Gemeinnubige *Blatter* című pesti újság szeptember 28-i számában találtam:

*Dithyrambus in Vindemia horna*¹⁸

*Gaudeamus igitur,
Hungari dum sumus!
Nam dant vinum copiosum
Jam in uvis gloriosum
Alémus sol et humus.*

*Coelitus vindemia
Tollit vinitores:
„Vinum vetus ebibemus;
Horno locum praeparemus,”
Clamant potatores.*

*Semiusti clausimus
Spatium aestatis;
Sed autumnus restaurabit
Debiles et Bacchus dabit
Novam vim prostratis.*

*Gaudeamus igitur,
Hungari dum sumus!
Vino patrio et more,
Jubilantes uno ore,
Coetera sunt fumus.*

Fr. Hanak, Dr.

Széchenyi gróf korábban már tudatta velem, hogy Rszcsukig szándékszik lehajózni a Dunán. Amikor másnap reggel (október 3-án) megtettük az előkészületeket, hogy elhagyjuk Orsovát, hozzátette, hogy Giurgievánál akar kikötni. Giurgieva havasalföldi város, majdnem szemben Ruzscsukkal. Onnét Bukarestbe óhajtja folytatni útját, azért, hogy ott megszerezze a hoszpodár¹⁹ támogatását azokhoz a munkálatokhoz, melyeket a hoszpodár fennhatósága alá tartozó folyómederben, illetve partszakaszon kíván elvégeztetni. A gróf könnyű futókocsijában foglaltam helyet. A miénket egy másik követte, melyben titkára, Tasner úr utazott. A folyó mentén vezető út a lehető legkevésbé alkalmas az ilyen járművek számára. Néha meredek sziklákra kellett fölhajtatnunk, melyek a Duna felé lejtenek, s egy esetleges baleset egyaránt kecsgettetett hidegfürdővel és végtagtöréssel. Egy órával azután, hogy elindultunk Orsováról, átkeltünk a havasalföldi határon. Havasalföld, első benyomásaink alapján, a nyomor kedvenc tanúja. A szegény emberek kunyhói cserényből²⁰ készülnek, s még csak tapasztelt sár sem védi őket a széltől és esőtől. Az ajtóknak rengeteg gyerek, szó szerint meztelenek; disznók, kecskék, kutyák, kakasok és tyúkok társaságában, mintha a lét egyenrangú teremtményei volnának. Ezeknek a nyomorúságos lakóhelyeknek egy része teljesen a föld alatt van.

Hamarosan a híres „Vaskapuhoz” érkeztünk. Ez a folyószakasz egy tucat zúgóból áll. Valószínűleg azért kapta e nevet, mert rendkívül nehéz átjutni rajta, illetve mert a folyó e majdnem három mérföldes ágját képező rozsdaszínű sziklaakadályok leküzdhetetlenek. Ezek a sziklák épp olyan élesek maradtak, mint amikor a folyó először találhatott utat magának köztük. Nagy tömbökben fekszenek, mindenféle alakzatban és helyzetben, s most, hogy a folyó apadásának következtében teljesen láthatóakká váltak, félelmetesek: mintha valami pokoli szörny tátongó szája volnának. Amikor a Dunát feltöltik a mellékfolyói, a „Vaskapun” átzúduló víz hangját a szárazföld felé viszi a szél, s olyan ez a hang, mint a mennydörgés.

A folyó jelenlegi állását arra használták a mérnökök, hogy fölmérjék a létesítendő csatorna méreteit. Ez is olyan szakasza, ahol vagy a sziklák között kell csatornát ásni, vagy fölöttük emelni egyet, amit a szomszédos hegyek forrásai táplálnának.

A szerb partoldalon, a Veteráni-barlanggal szemben²¹ egy emléktáblát vettem észre, jó állapotban lévő felirattal, de nem voltunk elég közel, hogy elolvashassam. A gróf felvilágosított, hogy az a Traianus²² által építtetett, a sziklákon át vágatott útnak állít emléket, amelynek a Vaskapuhoz vezető meglehetősen hosszú szakasza még ma is látható.

A huppanások azonban, melyek kocsink teljes szétesésével fenyegettek, minden egyes alkalommal eszembe juttatták, hogy nem éppen egy római úton haladunk, s úgy éreztem, minden okom megvan rá, hogy abban reménykedjem, Magyarországon a jövő e tekintetben nagy változásokat fog hozni. Ami a többi megvalósítandó reformot illeti, úgy hiszem, annak nincs akadálya, hogy az ötven, Horvátországgal együtt Magyarországot alkotó megye főispánjait az uralkodó nevezze ki. Már csak azért sem, mivel a két-két alispánt a nemesek választják. A képviseleti rendszer jelentős változtatásokra szorul. Jelenleg minden megye két követet küld, akiket a nemesek választanak.

Az utóbbiak alatt az összes nemesi származású személy értendő. Emellett a tizennyolc káptalan és az ötven szabad város is két-két követet küld. A káptalanoknak és a szabad városok képviselőinek azonban nincs szavazati joguk az alsótáblán; mindössze azzal a privilégiummal bírnak, hogy véleményüknek hangot adhatnak a viták során.²³ Nyilvánvaló, hogy a különböző osztályok küldötteinek egyenlőtlen hatáskörén sürgősen módosítani kell.

Továbbá, ha egy főnemes, akit a király levele a diétán való megjelenésre szólít, és ő ennek nem tud eleget tenni, egy megbízott személyt küld maga helyett. Helyette azonban nem a felsőtáblán, meghatalmazója helyén foglal helyet, hanem az alsótáblán, ahol viszont nincs szavazati joga. Ez haszontalan privilégium, amit el kellene törölni.

A szabad városokban a küldötteket a polgárok választják, akik zárt testületekbe tömörülnek. Most, mint ahogyan korábban Angliában is volt²⁴, néhány alaposan megcsappant lakosságú szabad város még mindig választ küldötteket, míg más, megnőtt lélekszámú városok teljesen választójog híján vannak. Az A- és B-féle törvénykiegészítésre²⁵ nagy szükség van Magyarországnak ezen a részén, a választójogot alaposan ki kellene terjeszteni, s így a reformtörekvéseket könnyen sikerre lehetne vinni; mivel az egész országban erős a szabadság iránti vonzalom, amit táplálnak a régóta hagyományos nyilvános találkozók és vacsorák is, ahol minden tekintetben a mi angol szokásaink szerinti beszédek hangoznak el. Valóban, mint ahogy már korábban megjegyeztem, a politikai témákat éppen olyan nyíltan vitatják meg Magyarországon, mint nálunk; s habár azt aligha állíthatjuk, hogy jelenleg létezik sajtó abban az országban, mégis olyan erős a közvélemény hangja, hogy bármilyen kellemetlen legyen is, a császár nem tud szembeszállni vele.

Tudjuk, hogy Magyarország pénzügyi helyzete a lehető legzavarosabb, olyannyira, hogy az ország hamarosan hosszantartó válságba fog jutni, ami, ha a veszélyt elkerülendő, időben nem hoznak kellő rendelkezéseket, a két korona unióját veszélyezteti. Az ilyen rendelkezéseket a diéta hozzájárulása nélkül nem lehet kidolgozni, még kevésbé végrehajtani, s a diéta hatalmát arra fogja felhasználni, hogy a pénzügyekkel egy teljes politikai reformot is egybefogjon.

A nemesség számára adómentességet biztosító privilégiumok megszüntetésének csak első lépése az, hogy a Pest és Buda közt létrehozandó hídon minden egyes áthaladó vámot fizessen. Jelenleg az oktatás teljesen a papság kezében van. Ennek a Lancasteri terv²⁶ alapján véget akarnak vetni: iskolákat kívánnak alapítani Magyarország minden egyházközségében, a tanítókat pedig külön célból Pesten akarják kiképezni. Az igazságszolgáltatást szintén teljesen fölül kell vizsgálni, s az egyházi javak is feltétlenül lényegesen meghaladják a keresztény egyház valódi szükségleteit. A főnemesek hajlanak a reformok egy bizonyos részének az elfogadására, de nem lehet kétséges, hogy a népet a neki adandó legszükségesebb jogok biztosításán kívül nem fogják túlságosan megerősödni hagyni, s az alkotmány demokratikus alapjait az általuk feltétlenül szükségesnek vélt határon túl nem fogják kiszélesíteni.

Körülbelül délre értük el Gladovát, ahol az Argo nevű gőzhajó már várt ránk. Mivel azonban a szekerek és az árucikkek, melyeket Moldovából Orsovába továbbítottak, még nem érték el a havasalföldi állomáshelyet, újra szükség volt türelemre: öt nap alatt tettünk meg annyi utat, amennyihez kettő is elegendő lett volna. Azonban a gróf által már korábban megrendelt kiváló ebéd s egy üveg pezsgő, melyet egy útításkából húzott elő, szerencsésen megvívásztalt bennünket.

A reggelek meglehetősen csípősek voltak. Ennek ellenére a fedélzeten reggeliztünk (október 4-én), pirítóst és kávé. Azután egy karanténfelügyelő társaságában egy kis csónakon átkeltünk a szerbiai Gladovára, ami némi szerénytelenséggel erődít-

ménnyel biztosított városnak nevezhető. A külső területen át mentünk, mivel felügyelőnk nem engedélyezte, hogy betérjünk a városba, hacsak visszatértünk nem a Lazarettóban akarunk kikötni. A környező vidék rendkívül termékenynek látszott, de szinte teljesen megműveletlen volt. Akiket a lakosságból megpillanthattunk, maguk voltak a megtestesült tunyaság. Legtöbbjük török ruházatot viselt, de sok hordott európai divatú öltözetet. Zarándoklásunk alatt csak egyetlen nővel találkoztunk, ő teljesen el volt fátyolozva.

Miután visszatértünk a gőzhajóra, egy kis vita támadt Traianus Dunán átívelő hídjának pontos helyét illetően, mivel a hídról ugyan megemlékezett a történetírás, de eddig mindenkit találgatásra késztetett, mivel ennek a nagyszerű építménynek hosszú időn át még a nyomát sem találták. A gróf a folyó akkori rendkívül alacsony állása alapján lehetségesnek tartotta, hogy a döntést személyes tapasztalatok alapján hozzassuk meg. Ennek megfelelően végiggyalogoltunk a havasalföldi part mentén, míg egy nyilvánvalóan mesterségesen kialakított magaslaton álló ősi toronyhoz értünk. A torony római építmény volt, s feltételezvé, hogy a híd védelmére kialakított őrállás, nem kis kíváncsisággal másztunk föl rá.

A folyóra letekintve, amelyik itt nem nagyon széles, és egy homokzátóny válsztja ketté – mely azonban a Duna eredeti állapotában nem látható –, tisztán kivehető volt, hogy a víz a part két felét összekötő akadályon hullámzik át. Az akadálylánc mindkét végénél egy-egy négyszögletes oszlop maradványait figyelhettük meg a szárazföldön. Ahogy a mi oldalunkon lévő romhoz közelebb értünk, úgy találtuk, hogy kötömbökből áll, és a folyó felőli oldalon téglával van borítva, s nyilvánvalóan a híd első boltívének a támpilléreül szolgált. Magában a folyóban hat vagy hét ilyen oszlopot számoltunk meg, ezek bizonyára a part két oldalát összekötő boltíveket támasztották alá. Nem maradt kétséges tehát, hogy ez Traianus híres hídja, korának e csodálatos alkotása, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a Római Birodalom egyik legtávolabbi határmezsgyéjén állt. Úgy számítottam, hogy ezek a figyelemreméltó romok körülbelül három angol mérföldre fekszenek Gladovától. Felfedezésünk emlékére, ugyan nem eléggé illendően, de magamhoz vettem egy cserépdarabot.

A gróf, aki ritkán tétlenkedett, a kabinba visszatértünk után leült és egy angol nyelvű memorandumot írt számomra a Duna hajózható szakaszainak távolságairól, amit ide másolok.

	Német mérföld	Összesen
Eschingentől Regensburgig	50	50
Regensburgtól Bécsig	50	100
Bécsből Pestig	40	140
Pesttől Péterváradig	60	200
Péterváradtól Orsováig	40	240
Orsovától Galacig	100	340
Galactól a Fekete-tengerig	25	365
Ha ehhez hozzáadjuk a Duna torkolatától a Fekete-tengeren megett út távolságát Konstantinápolyig, amhetven német mérföld akkor az Eschingen és Konstantinápoly között lévő távolság négyszáz és harmincöt német mérföld azaz körülbelül ezerkilencszáz és ötvennyolc angol mérföld.		435

Mivel azonban gőzhajóval csak Pozsonytól Konstantinápolyig lehet majd hajózni, a távolság körülbelül ezernégyszáz és negyven angol mérföldre csökken, amit

amikorra a dunai munkálatokat befejezik és a gőzhajózást teljesen kifejlesztik, nyolc nap és nyolc éjszaka alatt könnyedén meg lehet tenni. Jelenleg a Bécs-Konstantinápoly közt szárazföldi út a szokásos utazási körülményeket figyelembe véve, legalább három hétig tart. Az új dunai útvonal így a gőzhajózás egyik legjelentősebb vívmánya lesz.

Ennek a nagy vállalkozásnak az előnyei Magyarország, Szerbia, Havasalföld és Bulgária, sőt még Törökország számára is felmérhetetlenek. Ezek az országok, melyek mind ez ideig aligha tartoztak Európához, rövidesen a civilizáció áldásaiban részesülnek. Kimeríthetetlen természeti javaik megsokszorozódnak, termelékenységük nagymértékben megnő, intézményeik és törvényeik a legelőrehaladottabb nemzetekéihez válnak hasonlóvá, és a természeti és morális erőnek ezen új egyesítése e földrész politikai hatalmi viszonyainak nagy változásához vezet majd. És valóban, mialatt jegyzeteim alapján ezeket az oldalakat papírra vetettem, megbízható forrásból értesültem, hogy Szerbiában a lakosság népképviselői alkotmányt követelt és kapott Miloş hercegtől, s hogy az első nemzetgyűlést már meg is tartották Karagozovatzban, ahol múlt év február 28-án Miloş herceg beszédet tartott, amelynek szövege egy ott készült gondos fordítás alapján hozzám is eljutott.²³ [...]

Magánlevelekből tudom továbbá azt is, hogy Ferenc császár halálát nagyon komoly nyugtalanság követte Magyarországon és Erdélyben; hogy a szultán Konstantinápolyban bátor reformokat sürget, s hogy Londonban egy társaság alakult, amelynek célja Marseille-t és Konstantinápolyt gőzmeghajtású postahajójáráttal összekötni. Vagyis az egész régió nagy változás előtt áll; a Bécset, Fekete-tengert, a Földközi-tengert és Londont Dunán át összekapcsoló út pedig közel áll a megvalósuláshoz. Ez lehetővé tesz majd, hogy a kereskedők, politikusok vagy nyári utazók Európa legjelentősebb városait egy hónapnál vagy hat hétnél rövidebb idő alatt kereshessék föl – erre az útra eddig senki sem vállalkozhatott, akinek nem állt legalább egy év a rendelkezésére. Íme, ilyen csodákkal jár a gőzhajózás kora!

Fordította: Kádár Judit

Jegyzetek

1. Gladova vagy Skela–Gladova havasalföldi helység volt a Duna bal partján. Mai román neve Schala Gladovei. Közeliében található Traianus császár hídjának romjai.
2. Ruszcuk török kikötőváros és erőd volt a Duna jobb partján, a dunai török tartomány székhelye. Mai bolgár neve Rusze. Széchenyi nem Ruszcukba igyekezett, hanem Bukarestbe. Vö. Széchenyi István Napló. Szerk. és bevezetéssel ellátta Vizota Gyula. Bp., Magyar Történelmi Társulat, 1934. XIV.
3. Miloş herceg az Obrenovic dinasztia megalapítója (1780–1860). A szerb nemzetgyűlés 1817-ben választotta meg Szerbia örökös hercegévé. A szultán ezt 1830-ban orosz nyomásra elismerte, de zarnoki módszerei miatt 1839-ben fia javára lemondatták.
4. Duna menti község volt Krassó-Szörény vármegyében.
5. Cybele az anatóliai frigeek anyaistennője, a föld, a termékenység és a természet istennője. Általában trónján ábrázolják, gyakran kedvenc állata, az oroszlán kíséretében.
6. A karantén intézményét a járványok terjedésének megakadályozására hozták létre, de a dunai karantént az Orosz Birodalom főként arra használta, hogy az odesszai kereskedelem védelme, illetve a Török Birodalom meggyengítése céljából feltartóztassa a kereskedelmi hajókat és akadályozza a térség kereskedelmét. A szerb

- karanténtisztviselők a bukaresti orosz konzul irányítása alatt álltak, amint erről Quin is beszámol útleírásában. Vö. I. kötet 185–186.
7. A vesztegár alá helyezett személyek szálláshelye.
  8. Az 1802-ben alapított, a múlt század harmincas éveiben fénykorát élő The Edinburgh Review a kor egyik legjelentősebb whig folyóirata volt. Sikerét látva alapították meg Walter Scott ösztönzésére 1809-ben a szintén hamar népszerűvé váló tory Quarterly Review-t.
  9. Tasner Antal (1808–1861), ügyvéd, a Magyar Tudós Társaság levelező tagja. 1833 augusztusától 1848. szeptember 5-ig Széchenyi titkára. Többször is elkísérte Széchenyit külföldi útjaira, az itt felidézett al-dunai utazást arra használta fel, hogy elsajátítsa a török nyelvet.
  10. Metternich harmadik feleségéről, Zichy-Ferraris Melanie-ről és Széchenyi Pál második feleségéről, Zichy-Ferraris Emíliáról van szó.
  11. Lásd az első kötet első fejezetét, 5–6.
  12. A Jelenkor című lap 1832–1848 között jelent meg, két-három naponként.
  13. A Magyar Tudományos Akadémia folyóirata 1834-ben indult Tudománytár néven. Negyedévenként jelent meg.
  14. Vö. Széchenyi István válogatott művei. Bp., Szépirodalmi K., 1991. I. kötet 1799–1840. Hitel, 291–292. és 314.
  15. Stádium írta Széchenyi István 1831-ben. Kiadta 1833-ban Lipcsében, Wigand Ottónál. Valójában ez a harmadik munkája, hiszen a Világ 1831-ben jelent meg; a későbbiekben azonban, amikor Quin beszámol „az egyik” könyv sorsáról, a Stádium megjelenésének viszontagságait ismerteti.
  16. Wesselényi Miklós: Balítéletekről. Bukarest (Lipcse), 1833.
  17. A szakirodalom nem tud róla, hogy ebben az időben lett volna Pesten angol papírgyár. A negyvenes évekből az 1827-ben alapított fiumei mellett is csak a hermaneci, nagyszlabosi és körmöcbányai papírgyárak működése ismert. (Vö. Magyarország története 1790–1848. Főszerk. Mérei Gyula. Bp., Akadémiai K., 1983. I. kötet, 405.)
  18. Helyesen Gemeinnutzige Blätter. Az 1800-ban alapított Vereinigten Ofner und Pesther Zeitung melléklapja.

Ditirambus a bőséges szüretre

*Örvendjünk hát
Hogy magyarok vagyunk!
Mivel bőséges bort, híreset
Ad már a tőkém
A tápláló nap s a föld.*

*A mennyei szüret
Meghozza a szőlőfürtöket:
„Óbort iszunk;
A bőségnek helyet készítünk”,
Kiáltozzák a szüretelők.
Félig kiszáradva befejezzük
Nyár végére;
De az ős talpraállítja
A gyengéket s Bacchus ad
Új bort a könnyörgőknek.*

*Örvendjünk hát,
Hogy magyarok vagyunk!
Ujjongjunk a bornak,
atyáink szokása szerint is,
A többi mind füst.*

19. Hozspodár, a moldvai és havasalföldi fejedelem neve.
20. Cserény, vesszőből vagy nádból font, esetleg lécből való, csikósok, gulyások szálláshelyéül szolgáló befedett helyek, esetleg bekerített terek létrehozására szolgáló anyag.
21. Veteráni-barlang, hadászati pontként szolgáló nevezetes barlang a Kazán szorosban. Nevét Veterani Frigyes grófról (1650–1695) kapta, aki sikeresen védte 1691-ben a törököktől.
22. A Duna jobb oldalán, a mai Ogradenával (Asszonyrét) szemben a víz felszínétől körülbelül négy-öt méternyi magasságban állt a Traianus-tábla, amelyet a római útépítők véstek a sziklába i. u. 101-ben, a Traianus-út megépítésének emlékére.
23. A szabad királyi városoknak és káptalanoknak követői összesen rendelkeztek egy-egy szavazattal. Vö. Magyarország története, II. köt. 715.
24. A szerző az 1832. évi Reform Bill életbe lépése előtti állapotokra utal.
25. Az 1832. évi angol parlamenti törvényt két részben hajtották végre. A szerző feltehetőleg ezért ír A- és B-féle törvénykiegészítésről.
26. Lancaster, Joseph (1778–1838) a lancasteri iskolának nevezett oktatási rendszer kidolgozója, amelyben idősebb és okosabb gyerekek tanították egy oktató felügyelete mellett a kisebbeket.
27. Szerbia állami státusát 1833-ban szavatolják a nagyhatalmak, a szultánnal az Obrenovic-család örökletes jogát 1830-ban elismertető Miloš herceg azonban zsarnoki uralmat vezet be, ezért 1835-ben fellázadnak ellene. A Quin által közreadott, 1835 februárjában a szerb nemzetgyűlés előtt tartott beszédében többek közt azt igyekszik megmagyarázni, hogy miért nem hívta össze 1834-ben a nemzetgyűlést.